

А. О. Рубан
orcid.org/0000-0002-8997-9619
кандидат філософських наук,
доцент кафедри політології
Університету Григорія Сковороди в Переяславі

КОНСОЛІДАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК ВАГОМИЙ ЧИННИК ЗМІЦНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Постановка проблеми. Актуальність дослідження обумовлена тим, що процеси глобалізації та інформатизації у сучасному світі призвели не лише до розмивання соціальної та культурної ідентичності європейського народу, а й до розмивання ідентичності людей усього світу. Конфлікти в цій сфері дедалі частіше стають чинниками, що роз'єднують суспільства. Україна є однією з країн, яка зазнала негативних наслідків через розмивання свого суспільства різними культурами. І чим більше таких розмитостей, тим гірші наслідки, які розділяють суспільство.

Але ніщо так не об'єднує країну, як зовнішня агресія та загрози національній незалежності та територіальній цілісності. Окрім національного самовизначення та народних ідеалів (мрій), сама війна (як і будь-яке лихо) є надзвичайно потужним консолідуючим фактором. Безпрецедентна громадська активність, перш за все, стала одним із фундаментальних елементів системи соціальної стабільності країни проти її ворогів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми, пов'язані з процесами консолідації суспільства досліджували такі зарубіжні вчені як: О'Доннелл Гільермо (О'Доннелл Гільермо, 1986), Шміттер Філіп (Шміттер Філіп, 1995), А. Шедлер (А. Шедлер, 1998), Лінц Дж., Степан А. (Лінц Дж., Степан А., 1996) та ін.

Дослідженню феномену соціальної консолідації, яка здатна інтегрувати суспільство в єдиний цілісний соціальний організм, який впливає на цивілізаційний вибір в Україні значну увагу приділяли такі науковці як: Бондаренко М., Бабенко С., Боровський О. (Бондаренко, Бабенко, Боровський, 2017), Луцишин Г. (Луцишин, 2015), Майборода О. (Майборода, 2017), Овчаров А. (Овчаров, 2014), Поліщук Ю. (Поліщук, 2017, 2018), Постельжук О., Невинна Г., Валюх Л. (Постельжук, Невинна, Валюх, 2021), Руденко Ю. (Руденко, 2020), Сергієнко Т., Куріс Ю. (Сергієнко, Куріс, 2022), Суший О. (Суший, 2018), Хамітов Н. (Хамітов, 2017) та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідження проблеми консолідації українського суспільства – це не лише данина політичній теорії, що допомагає визначити причини російської агресії, а й болючі роздуми про майбутнє України. Сучасна російсько-українська війна в досить короткий термін спричинила зміну свідомості громадян, та, як наслідок, призвела до значної консолідації українського суспільства.

Мета дослідження – дослідити як процеси суспільної консолідації суспільства впливають на побудову сталої політичної нації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процеси національної консолідації (згуртування) та розмежування завжди супроводжували і супроводжують розвиток сучасних націй (Суший, 2018).

В останні роки в країнах ЄС та деяких інших країнах поняття «консолідації суспільства» увійшло до процесуальних документів, а згодом набуло практичного звучання. Нині положення концепції соціальної згуртованості, розробленої в 1990-х рр., розглядається багатьма європейськими країнами як практичний посібник для формулювання основних принципів і засад національної соціальної політики.

Основоположними документами ЄС, які розкривають зміст ключових демократичних цінностей та практику їх поширення є такі як: Європейська конвенція з прав людини, Хартія Європейського Союзу про основоположні права (2021) та інші.

У найзагальнішому розумінні розрізняють об'єктивні та суб'єктивні, зовнішні та внутрішні чинники, що впливають на загальний процес об'єднання та його окремі складові. До об'єктивних належать історико-політична та соціально-економічна структура конкретного суспільства, актуальні проблеми розвитку, стан масової свідомості тощо. До суб'єктивних належать соціокультурні та психологічні особливості суспільної свідомості, суспільні настрої, події та процеси, що відбуваються в основних сферах суспільного життя.

Як зазначає А. Овчаров, «зовнішні і внутрішні чинники пов'язані з вектором впливу (зовнішнього або внутрішнього) на консолідаційні процеси. До внутрішніх чинників консолідації-деконсолідації належать такі чинники, як: релігійні (багатоконфесійність), культурні (мова, традиції, менталітет), соціальні (економічне та майнове розшарування), політичні (багатопартійність та протистояння влади і опозиції), соціально-психологічні (структурування населення за домінуючими типами соціальних переживань – довіри, надії, тривоги, страху тощо). До зовнішніх чинників консолідації-деконсолідації належать: вплив зовнішніх суб'єктів – держав та міжнародних організацій, світові глобалізаційні процеси, зовнішні виклики та загрози, тяжіння до високих європейських соціальних стандартів життя, амбівалентність влади щодо вибору пріоритетного зовнішньополітичного вектора (Овчаров, 2014)».

Як зауважують, О. Постельчук, Г. Невинна, Л. Валюх, «національна консолідація є станом суспільства, який виникає, відтворюється і зберігається не стихійно, а в результаті дії певних чинників, серед яких все більшу роль відіграють свідомі і організовані зусилля політичних гравців, і передусім – політичних еліт (Постельчук, Невинна, Валюх, 2021, с. 76)».

Європейська соціальна модель вважається важливою частиною процесу європейської інтеграції як в договорах ЄС, так і в деклараціях Європейської Ради. Якщо європейська соціальна модель відрізняється від соціальних систем решти промислово розвинутих країн світу головним чином тим, що соціальна згуртованість визначена як пріоритетна мета, тоді політика ЄС повинна відповідним чином вимірюватися ступенем, до якого ця згуртованість зміцнюється або послаблюється (Європейська соціальна модель, 2006). Соціальну згуртованість можна визначити як ступінь соціальної консолідації в межах географічно визначених геополітичних спільнот.

Бондаренко М. Бабенко С., Боровський О. зазначають, що «соціальна згуртованість є характеристикою колективу, що проживає у структурі, а не окремих його членів. Згуртоване суспільство може характеризуватися надійними соціальними відносинами, позитивною емоційною пов'язаністю своїх членів зі спільнотою / державою й вираженим акцентом на загальне благо. Кожна з цих трьох сфер розгортається у трьох вимірах (доменах), які можуть бути виміряні окремо. Домен соціальних відносин включає соціальні мережі, рівень віри в інших і ступінь прийняття відмінності. Домен «пов'язаності» містить силу ідентифікації себе з державою / спільнотою, рівень довіри до інститутів і відчуття справедливості. Третій домен, «фокус на загальне благо», охоплює рівень солідарності, ступінь визнання соціальних правил і ступінь громадської залученості (Бондаренко, Бабенко, Боровський, 2017)».

У сучасному глобалізованому світі успіх кожної країни значною мірою залежить від єдності народу. Чим більш згуртованою є країна, тим менше буде конфліктів у суспільстві і тим більше вона буде впевненіше почуватися на міжнародній арені, державні інституції повноцінно виконуватимуть свої функції та забезпечуватимуть фундаментальні права та свободи громадян (Поліщук, 2017, с. 120).

Російські агресори хочуть одного – знищення українського духу спротиву, ганебного примирення з окупантами під приводом втоми від тяжкої війни та явного розчарування результатами Революції Гідності – відмови від інтеграційного механізму для розвитку європейської України.

Україна є одним із найважливіших гравців у протидії глобальній агресії Росії проти демократичного світу. Подальші демократичні зміни та заходи, спрямовані на боротьбу з корупцією, є стратегічним шляхом суспільно-політичної трансформації України на засадах євроатлантичної цивілізації.

Майборода О. зазначив, що важливою рисою сьогодення є глобальність світу. Такий феномен, як еміграція з України, яка відбувається в ситуації російсько-української війни, – це, по

суті, вирок суспільно-політичній системі, яка нездатна консолідувати українське суспільство (Майборода, 2017).

Війна, особливо коли вона справедлива та захисна, часто об'єднує суспільства, дозволяє забути про соціальні та політичні конфлікти всередині нього, створює відчуття єдності в оцінці причин війни та відповідальності за її початок.

Національна консолідація суспільства тісно пов'язана з розвитком громадянської спільноти та її інститутів. У розвинених країнах впливові громадські організації відіграють важливу роль у процесі консолідації суспільства, формуванні національної свідомості та національної культури.

Громадянське суспільство є одним із ключових чинників політичного розвитку та державотворення, особливо коли йдеться про формування громадянина з національною свідомістю та політичною національною культурою.

Луцишин Г. вказує на те, «що консолідуватися можуть члени суспільства з різною етнічною, конфесійною належністю, нерівним соціальним і культурним станом, а сам процес консолідації виникає між групами однодумців, навколо національних цінностей та ідей, політичних й етнічних громадських лідерів чи проти них (Луцишин, 2015)».

Важливо, щоб у процесі державотворення в сучасному українському суспільстві були створені умови для формування інститутів громадянського суспільства, здатних захищати територіальну єдність держави та сприяти сталому розвитку. Соціальна консолідація сприяє поширенню ідей, створює умови для зміцнення національного суверенітету та незалежного статусу, як фактора систематизації законодавства та систем управління, сприяє вдосконаленню зв'язку в організаційних формах і системах відносин «суспільство-нація-держава» тощо.

Особливо активно в цьому процесі проявляються політичний, демократичний і національний типи соціальної інтеграції. Практика сучасної України показує, що вони сприяють свідомому вибору європейських стандартів прав людини, розподілу влади та демократизації її основних інститутів, визнаючи провідну роль Заходу у формуванні ліберально-демократичних цінностей, як загальнолюдських, так і загальноцивілізаційних (Поліщук, 2017, с. 131).

Консолідація суспільства неможлива без спільних цілей та інтересів, єдності дій. Таким чином, соціальна єдність країни являє собою єдність всіх громадян, засновану на загальному відчутті зрілості.

Тому шлях соціальної консолідації лежить через налагодження партнерських відносин між основними суспільними групами, соціальну підтримку населення владою, зміцнення середнього класу, а отже, координацію соціальної сфери суспільства, соціальну консолідацію, яка сама по собі являє зацікавлену участь громадян в інтересах міста, регіону, країни як цілісного організму.

Як зазначає Ю. Поліщук, соціальна згуртованість (консолідація), як соціально-економічна категорія, певний час мала суто наукове значення. В останні роки в країнах ЄС та деяких інших країнах це поняття спочатку увійшло до процесуальних документів, концепцій, а згодом набуло практичного звучання. Наразі положення концепції соціальної згуртованості, сформульованої Європейським Союзом у 1990-х роках, міцно увійшли в практичну площину (Поліщук, 2018, с. 87). Також він зауважує те, що політична консолідація можлива в Україні лише за умови створення єдиного простору людської взаємодії для усіх сегментів суспільства (Поліщук, 2018, с. 78).

Національна консолідація – це стан суспільства, що не може виникнути спонтанно, а є результатом дії певних факторів, серед них все більшу роль відіграють свідомі та організовані зусилля політичних акторів, особливо політичних еліт. Місцева громада та люди можуть інтегруватися заради певних цілей, але найбільш типовим і розвинутим випадком політичної інтеграції є рівень національної держави, і класичним засобом цієї інтеграції є звернення до національної ідентичності.

Руденко Ю. зауважує, «лише демократична консолідація залучає до досягнення національної консолідації максимальну кількість членів суспільства на засадах добровільної і творчої участі, конкурентності, раціоналізму і критичного мислення (Руденко, 2020)».

Національна консолідація на основі добровільної та творчої участі, конкуренції, раціоналізму та критичного мислення може бути досягнута лише за умови залучення до демо-

кратичної консолідації найбільшої кількості членів суспільства. Втіленням цих принципів є деліберативна демократія, яка забезпечує широке обговорення цілей, засобів і результатів національної єдності, тобто включає вільний і відкритий політичний дискурс у процесі досягнення національної єдності.

Національна єдність відображається у внутрішній єдності країни та її народу на основі спільних національних інтересів, цінностей та історії. Для консолідації держави достатньо чіткого відчуття приналежності до політичної спільноти та відповідальності за її долю, яка, у свою чергу, має ґрунтуватися на принципах соціальної справедливості, рівності перед законом, захисту прав і свобод людини.

З 5 по 12 серпня 2022 року Фондом Ілька Кучеріва «Демократичні ініціативи» та Соціологічною службою Центру Разумкова за фінансування Бременського університету та Міжнародного фонду «Відродження» було проведено соціологічне дослідження. Його результати демонструють, що незважаючи на випробування війною та зусилля російської пропаганди, в українців зростає довіра до держави та суспільних інституцій. Станом на серпень 2022 року баланс довіри українців до всіх державних та соціальних інституцій, які беруть участь в опитуванні, покращився порівняно з результатами опитування Фонду «Демократичні ініціативи», отриманого у серпні 2021 року. Винятком є низька довіра до політичних партій. Зростання суспільної довіри свідчить про високий рівень соціальної згуртованості громадян.

Найбільше, за рік, баланс довіри зріс до Президента України (+92%). Більш ніж на 50% зріс баланс довіри до ключових державних органів, які зараз займаються захистом держави: МВС (+65%), Національної гвардії (+64%), РНБО (+56%), Національної поліції (+54%), ДБР (+53%), Прикордонної служби (+53%), добровольчих загонів (+52%) та ДСНС (+50%). Станом на серпень 2022 року, найбільший позитивний баланс довіри мають: ЗСУ (91%), ДСНС (82%), Національна гвардія (81%), волонтерські організації (77%), Прикордонна служба (74%), добровольчі загоони (73%) та Президент України (71%). Найменше ж довіряють українці політичним партіям (-55%), судовій системі (-46%), чиновникам (-46%), комерційним банкам (-37%) та Верховній Раді (-19%) (Довіра до держави, 2022).

Високі показники фіксуються і стосовно ототожнення людини себе як громадянина України. Так, 72% опитаних ідентифікують себе як громадяни України, 12% – як мешканці села, району чи міста, де проживають, а 6% – жителями регіону, що відноситься до місця їхньої постійної дислокації. Віра в перемогу у війні – є тим, що об'єднує українське суспільство. Так вважають 72,5% опитаних. Ще 48% згадують віру у краще майбутнє, а 36% – патріотичні почуття (Довіра до держави, 2022).

Гуманістичний і духовний розвиток людини видається метою і сенсом будь-якого згуртування. Людянимірність консолідації в країні та її розумна відкритість до консолідаційних проєктів в інших країнах є важливими критеріями для вимірювання продуктивності інтеграції як суспільного процесу в Україні та за її межами.

Як зазначає Н. Хамітов «консолідація означає щось більше, ніж інтеграція. Це не просто економічні зв'язки, кооперація, що потребують компромісів, а й ціннісне, гуманітарне єднання, яке неможливе без консенсусу. Набуття консенсусу потребує взаємодії під впливом не волі до влади, а волі до пізнання та творчості, волі до свободи і розуміння Іншого. Маємо єднання, зумовлене розумом, який обмежує волю до влади і жагу збагачення, захищаючи й розвиваючи людяне в людині (Хамітов, 2017)».

Війна загострює проблему консолідації української нації як гаранта національної безпеки. Російська Федерація сподівалася розколоти територіальну цілісність України, але українська нація об'єдналася (Сергієнко, Куріс, 2022).

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Зростання патріотизму об'єднує громадян України, це свідчить про становлення української політичної нації та знаменує формування нових настроїв що можуть і мають бути основою для нового самоусвідомлення, консолідації, мобілізації та самоорганізації тощо.

Вимір безпеки має вирішальне значення, тому що вона відіграє ключову роль у підтримці країни та її політичної еліти. Загалом питання національної безпеки країни полягає у консолідації суспільства навколо демократичних передумов. Демократія можлива лише за умов

об'єднання громадянського суспільства та національної еліти в ньому, їх спільне бажання економічного процвітання та конструювання соціальної, правової та політичної свободи. Розвиток будь-якої країни залежить від ступеня національної єдності суспільства. Україна досягла найбільшої національної єдності у своїй історії, вона об'єднує світ. Те, як українці захищають свою державу та свободу, надихає сотні інших народів.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі можуть бути направлені на подальше осмислення та дослідження факторів консолідації української нації через згуртування в боротьбі за загальні цілі, спільні національні інтереси, цінності тощо.

Література

Бондаренко М. Бабенко С., Боровський О. Соціальна згуртованість в Україні (досвід аплікації методики Bertelsmann stiftung до даних європейського соціального дослідження). *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*, 2017. С. 58-65.

Довіра до держави, як зберегти національну єдність заради перемоги. URL. <https://dif.org.ua/>

Європейська конвенція з прав людини. URL https://www.echr.coe.int/documents/convention_ukr.pdf

Європейська соціальна модель і соціальна згуртованість: яку роль відіграє ЄС? / Фонд ім. Фрідріха Еберта, Регіональне представництво в Україні та Білорусі. Лотар Вітте. Київ: Заповіт, 2006. 44 с.

Луцишин Г. Вплив інститутів громадянського суспільства на процес національної консолідації в сучасній Україні. *Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2015. Вип. 4 (78). С. 22-32.

Майборода О. Консолідація українського суспільства в умовах російської агресії: проблема пошуку оптимальних політичних рішень. *Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2017. Вип. 5-6 (91- 92). С. 138 – 157.

Овчаров А. Соціально-психологічні чинники суспільної консолідації. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. 2014. Вип. 34. С. 247-257.

Поліщук Ю. Суспільна консолідація як важливий фактор цивілізаційного вибору України. *Наукові записки*. Вип.2 (94). 2017. С. 120-133.

Поліщук Ю. Види суспільної консолідації у підходах вітчизняних дослідників. ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України. URL. polischuk_vydy.pdf

Постельжук О., Невинна Г., Валюх Л. Специфіка демократичної консолідації в Україні: безпековий вимір. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 6. С. 73-78.

Руденко Ю. Консолідаційна модель національної ідентичності: від теорії суверенітету до теорії політичної модернізації: монографія. Київ: «Видавництво Людмила», 2020. 364 с.

Сергієнко Т., Куріс Ю. Консолідація українського суспільства в умовах військової агресії російської федерації проти України. *Humanities Studies*. 2022. Випуск 11 (88). С. 79-86.

Суший О. Консолідаційно-деконсолідаційна поліризмія українського націєтворення. *Психологічні науки*, 2018. Вип. 1(11). С. 209-237. URL. [S.O.V._N-consolidation.pdf](https://s.o.v._n-consolidation.pdf)

Хамітов Н. Творення людяності як головна мета суспільної консолідація в Україні. XIV Всеукраїнська науково-практична конференція «Людяність творчості як творчість людяності» (25 травня 2017 року, м. Київ). Київ : ТОВ НВП «Інтерсервіс», 2017. С. 235-238. URL. <https://ela.kpi.ua/bitstream/>

Хартія Європейського Союзу про основоположні права URL. <https://ccl.org.ua/posts/2021/11/hartiya-osnovnyh-prav-yevropejskogo-soyuzu/>

Linz J., Stepan A. Problems of Democratic Transitions and Consolidation Southern Europe, South America and Post-Communist Europe. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1996. 504 p.

O'Donnell Guillermo, Schmitter Philippe Transitions from Authoritarian Rule: Tentative Conclusions About Uncertain Democracies – Baltimore and London: The John Hopkins University Press, 1986.

Schedler A. What is Democratic Consolidation? // Journal of Democracy. 1998. Vol. 9. 2 (April). P. 91-107.

Schmitter P. The Consolidation of Political Democracies: Processes, Rhythms, Sequences and Types // Transition to Democracy. Dartmouth: Aldershot-Brookfield, 1995. P. 535-568.

References

Bondarenko M. (2017). Babenko S., Borovskiy O. Sotsialna zghurtovanist v Ukraini (dosvid aplikatsii metodyky Bertelsmann stiftung do danykh yevropeiskoho sotsialnoho doslidzhennia) [Social cohesion in Ukraine (experience of applying the Bertelsmann stiftung methodology to European social research data)]. Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka, 2017. S. 58-65. [in Ukrainian]

Dovira do derzhavy, yak zberehty natsionalnu yednist zarady peremohy [Trust in the state, how to preserve national unity for the sake of victory]. URL. <https://dif.org.ua/> [in Ukrainian]

- Yevropeiska konventsiiia z prav liudyny [European Convention on Human Rights]. URL https://www.echr.coe.int/documents/convention_ukr.pdf [in Ukrainian]
- Yevropeiska sotsialna model i sotsialna zghurtovanist: yaku rol vidihraie YeS? (2006) [The European social model and social cohesion: what role does the EU play?]. Fond im. Fridrikha Eberta, Rehionalne predstavnytstvo v Ukraini ta Bilorusi. Lotar Vitte. Kyiv: Zapovit, 2006. 44 s. [in Ukrainian]
- Lutsyshyn H. (2015). Vplyv instytutiv hromadianskoho suspilstva na protses natsionalnoi konsolidatsii v suchasni Ukraini [The influence of civil society institutions on the process of national consolidation in modern Ukraine]. Naukovi zapysky IPIEND im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy. 2015. Vyp. 4 (78). S. 22-32. [in Ukrainian]
- Maiboroda O. (2017). Konsolidatsiia ukrainskoho suspilstva v umovakh rosiiskoi ahresii: problema poshuku optymalnykh politychnykh rishen [Consolidation of Ukrainian society in the conditions of Russian aggression: the problem of finding optimal political solutions.]. Naukovi zapysky IPIEND im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy. 2017. Vyp. 5-6 (91- 92). S. 138-157. [in Ukrainian]
- Ovcharov A. (2014). Sotsialno-psykholohichni chynnyky suspilnoi konsolidatsii [Socio-psychological factors of social consolidation]. Naukovi studii iz sotsialnoi ta politychnoi psykholohii. 2014. Vyp. 34. S. 247-257. [in Ukrainian]
- Polishchuk Yu. (2017). Suspilna konsolidatsiia yak vazhlyvyi faktor tsyvilizatsiinoho vyboru Ukrainy [Social consolidation as an important factor in the civilizational choice of Ukraine]. Naukovi zapysky. Vyp.2 (94). 2017. S. 120-133. [in Ukrainian]
- Polishchuk Yu. (2018). Vydy suspilnoi konsolidatsii u pidkhodakh vitchyznianskykh doslidnykiv [Types of social consolidation in the approaches of domestic researchers]. IPIEND im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy. URL. [polishchuk_vydy.pdf](#) [in Ukrainian]
- Postelzhuk O., Nevynna H., Valiukh L. (2021). Spetsyfika demokratychnoi konsolidatsii v Ukraini: bezpekovyi vymir [Specifics of democratic consolidation in Ukraine: security dimension]. Investytsii: praktyka ta dosvid. 2021. № 6. S. 73-78. [in Ukrainian]
- Rudenko Yu. (2020). Konsolidatsiina model natsionalnoi identychnosti: vid teorii suverenitetu do teorii politychnoi modernizatsii [Consolidation model of national identity: from the theory of sovereignty to the theory of political modernization]: monohrafiia. Kyiv: «Vydavnytstvo Liudmyla», 2020. 364 s. [in Ukrainian]
- Serhiienko T., Kuris Yu. (2022). Konsolidatsiia ukrainskoho suspilstva v umovakh viiskovoi ahresii rosiiskoi federatsii proty Ukrainy [Consolidation of Ukrainian society in the conditions of military aggression of the Russian Federation against Ukraine]. Humanities Studies. 2022. Vypusk 11 (88). S. 79-86. [in Ukrainian]
- Sushyi O. (2018). Konsolidatsiino-dekonsolidatsiina polirytmii ukrainskoho natsiietvorennia [Consolidation-deconsolidation polyrhythm of Ukrainian nation-building]. Psykholohichni nauky, 2018. Vyp. 1(11). S. 209-237. URL. [S.O.V._N-consolidation.pdf](#) [in Ukrainian]
- Khamitov N. (2017). Tvorennia liudianosti yak holovna meta suspilnoi konsolidatsiia v Ukraini [Creation of humanity as the main goal of social consolidation in Ukraine]. KhIV Vseukrainska naukovo-praktychna konferentsiia «Liudianist tvorchosti yak tvorchist liudianosti» (25 travnia 2017 roku, m. Kyiv). Kyiv : TOV NVP «Interservis», 2017. S. 235-238. URL. <https://ela.kpi.ua/bitstream/> [in Ukrainian]
- Khartiia Yevropeiskoho Soiuzu pro osnovopolozhni prava [Charter of the European Union on fundamental rights]. URL. <https://ccl.org.ua/posts/2021/11/hartiya-osnovnyh-prav-yevropejskogo-soyuzu/> [in Ukrainian]
- Linz J., Stepan A. Problems of Democratic Transitions and Consolidation Southern Europe, South America and Post-Communist Europe. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1996. 504 p. [in English]
- O'Donnell Guillermo, Schmitter Philippe Transitions from Authoritarian Rule: Tentative Conclusions About Uncertain Democracies – Baltimore and London: The John Hopkins University Press, 1986. [in English]
- Schedler A. What is Democratic Consolidation? // Journal of Democracy. 1998. Vol. 9. 2 (April). P. 91-107. [in English]
- Schmitter P. The Consolidation of Political Democracies: Processes, Rhythms, Sequences and Types // Transition to Democracy. Dartmouth: Aldershot-Brookfield, 1995. P. 535-568. [in English]

Анотація

Рубан А. О. Консолідація українського суспільства як вагомий чинник зміцнення державного суверенітету в умовах російсько-української війни. – Стаття.

У статті розглядається і обґрунтовується те, що національна консолідація є станом суспільства, який виникає, відтворюється і зберігається не стихійно, а в результаті дії певних чинників, серед яких все більшу роль відіграють свідомі і організовані зусилля політичних гравців, і передусім – політичних еліт. Стверджується, що стан війни актуалізує як конфронтаційні так і консолідаційні процеси.

Звертається увага на те, що у сучасному глобалізованому світі успіх кожної країни значною мірою залежить від єдності народу. Чим більш згуртованою є країна, тим менше буде конфліктів у суспільстві і тим більше вона буде впевненіше почуватися на міжнародній арені, державні інституції повноцінно виконуватимуть свої функції та забезпечуватимуть фундаментальні права та свободи громадян.

Зауважується, що консолідоване суспільство неможливе без спільних цілей, спільних інтересів, єдності дій, тобто соціальна єдність країни являє собою єдність громадян країни, засновану на загальному відчутті зрілості.

Наголошується на тому, що національна єдність відображається у внутрішній єдності країни та її народу на основі спільних національних інтересів, цінностей та історії. Для консолідації держави достатньо чіткого відчуття приналежності до політичної спільноти та відповідальності за її долю, яка, у свою чергу, має ґрунтуватися на принципах соціальної справедливості, рівності перед законом, захисту прав і свобод людини.

Зростання патріотизму консолідує громадян України, це свідчить про становлення української політичної нації та знаменує формування нових настроїв що можуть і мають бути основою для нового самоусвідомлення, консолідації, мобілізації та самоорганізації. Незважаючи на випробування війною та зусилля російської пропаганди, в українців зростає довіра до держави та суспільних інституцій.

Ключові слова: консолідація суспільства, об'єднувчий процес, соціальна згуртованість, соціальна інтеграція, національна безпека.

Summary

Ruban A. O. Consolidation of Ukrainian society as a significant factor in strengthening state sovereignty in conditions of the Russo-Ukrainian war. – Article.

The article explores and substantiates the idea that national consolidation is a state of the society which arises, is reproduced and continues not spontaneously, but as a result of certain factors; among such factors, the increasing role belongs to informed and organized efforts of political players, and primarily, those of political elites. It is argued that the state of war actualizes processes of both confrontation and consolidation.

Attention is drawn to the fact that in the modern globalized world, success of every country depends largely on its people's unity. The more consolidated the country is, the less conflicts its society will have, and the more confident will be its standing on the international stage; state institutions will perform their functions to the fullest extent and ensure fundamental rights and freedoms of the citizens.

It is noted that consolidated society is impossible without common goals, common interests, and unity of actions; that is, social unity of a country is the unity of all its citizens based on their overall feeling of maturity.

It is emphasized that national unity is reflected in the inner unity of the country and its people based on common national interests, values and history. For consolidation of the state, it is sufficient to have a clear feeling of belonging to a political community and of responsibility for its destiny, which in its turn should be based on the principles of social justice, equality before law, and protection of human rights and freedoms.

Increasing patriotism consolidates citizens of Ukraine; it indicates the formation of Ukrainian political nation and heralds emergence of new sentiments that can be and should be the foundation for new self-awareness, consolidation, mobilization and self-organization. Despite the hard test of the war and efforts of the Russian propaganda, the trust of Ukrainians to their state and public institutions has increased.

Key words: consolidation of society, unification process, social cohesion, social integration, national security.